Institut für Indologie ... zu Köln ex libris

अक्षोभ *a.* [नास्ति क्षोभो यस्य] Not agitated, unmoved. **–भः** 1 Absence of agitation. –2 The tying post of an elephant.

अक्षोभ्य *a.* [क्षोभ्यते विचाल्यते; क्षुभ्–णिच् कर्मणि यत्. न. त.] Immovable, imperturbable; अक्षोभ्यः स नवोप्यासीत् R. 17. 44. was unassailable **–भ्यः** 1 A particular sage (तन्त्रोक्तो द्वितीयविद्योपासकः तद्देवतायाः शिरसि नागरूपेण स्थितः ऋषिभेदः; अक्षोभ्योस्या ऋषिः प्रोक्तः–Tv.). –2 N. of a Buddha. –3 An immense number, said by Buddhists to be 100 विवर. **–Comp.** **–कवचम्** [अक्षोभाय हितं अक्षोभ्यम्] a sort of कवच or armour referred to in Tantras.

अक्षौरिमम् (astrol.) A star on which it is considered inauspicious to get shaved.

अक्षौहिणी [ऊहः समूहः संविकल्पज्ञानं वा सोऽस्यामस्ति इनि, अक्षाणां रथानां सर्वेषामिन्द्रियाणां वा ऊहिनी; णत्वं वृद्धिश्च P. VI 1. 89 Vārt.] A large army consisting of 21870 chariots, as many elephants, 65610 horse, and 109350 foot. अक्षौहिणी = १० अनीकिन्यः. अनीकिनी = ३ चम्वः. चमूः = ३ पृतनाः. पृतना = ३ वाहिन्यः. वाहिनी = ३ गणाः. गण = ३ गुल्माः. गुल्मः = ३ सेनामुखानि. सेनामुखम् = ३ पत्तयः. पत्तिः = १ रथः + १ हस्ती + ३ अश्वाः + ५ पदातयः.

cf. एकेभैकरथा त्र्यश्वा पत्तिः पञ्चपदातिका ।
पत्त्यङ्गैस्त्रिगुणैः सर्वैः क्रमादाख्या यथोत्तरम् ॥
सेनामुखं गुल्मगणौ वाहिनी पृतना चमूः ।
अनीकिनी दशानीकिन्यक्षौहिणी ......॥

अक्ष्ण *a.* [अश्नुते व्याप्नोति अश्–क्स्न; Uṇ. 3. 17] Unbroken (अखण्ड). **–क्ष्णम्** Time.

अक्ष्णा A part स यद्यनेन किञ्चिदक्ष्णयात्रृतं भवति Bṛi. Ār. Up. 1. 5. 17.

अक्ष्णया *ind.* Ved. 1 Tortuously, circuitously, in a crooked way; तानक्ष्णया संतृन्दन्ति. Śat. Br. (वक्रमार्गेण, कौटिल्येन). –2 Wrongly; °द्रुह् Ved. seeking to hurt in a wrongful way. **Comp.** **–रज्जुः** *f.* diagonal line; Śulba. S. **–स्तोमीया** Name of an Iṣṭakā, Ts., Śat. Br. अक्ष्णयाध्रुक् Rv. 1. 122. 9.

अक्ष्णयावन् *a.* Going through, penetrating.

अखट्टः [खट्ट्–अच्, न. त.] N. of a tree (प्रियाल) Buchanania Latifolia. [Mar. चारोळी]

अखट्टिः *m. f.* [खट्ट्–इ, न. त. वा ङीप्] Bad conduct (अशिष्टव्यवहार); a childish freak or whim.

अखण्ड *a.* [खण्ड्–घञ्, न. त.] Unbroken, whole, entire, complete; अखण्डं पुण्यानां फलमिव Ś. 2. 10.; अखण्डकलः शशी Māl. 2. 2.; with undiminished orb, full; निर्जिगाय मुखमिन्दुमखण्डम् Ki. 9. 38; अखण्डेन तपसा 10. 63; undisturbed; सुन्दस्त्रीदमनेप्यखण्डयशसः U. 5. 34 u. l.; of untarnished, unsullied fame; °द्वादशी the 12th day of the bright half of मार्गशीर्ष. **–ण्डम्** *adv.* Uninterruptedly; अखण्डमाखण्डलतुल्यधामभिश्चिरं धृता Ki. 1. 29.

अखण्डन *a.* [न खण्ड्यते निरवयवत्वात्; खण्ड्–ल्युट्; न. त.] 1 Unbroken, not capable of being broken or divided, epithet of परमात्मन्. –2 Full, entire. **–नम्** [न. त.] 1 Not breaking, leaving entire, –2 Non-refutation. **–नः** Time.

अखण्डित *a.* [न. त.] 1 Unbroken, undivided. –2 Uninterrupted, perpetual, undisturbed, continuous; °ता मे वाणिज्या Mu. 1; अखण्डितं प्रेम लभस्व पत्युः Ku. 7. 28 everlasting, unbroken. –3 Unimpaired; unrefuted &c.; भट्टिन्या अखण्डितात् प्रणयात् M. 3. never disappoinied; शतमखं तमखण्डितपौरुषम् R. 9.13 whose prowess knows no repulse or defeat. **–Comp.** **–उत्सव** *a.* always festive. **–ऋतुः** [अखण्डितः ऋतुः तत्संपत् पुष्पादिप्रसवरूपा यत्र] time or season which yields its usual produce of flowers &c. (*a.*) fruitful, bearing fruit in due season.

अखर्व *a.* [न. त.] Not dwarfish, short or stunted; not small; great; अखर्वेण गर्वेण विराजमानः Dk. 3.

अखलः A good physician. Nigha.

अखात *a.* [न. त.] Not dug; not buried. अखाते च तडागे च प्रविष्टो मकरः कथम् । Udbhaṭa. **–तः-तम्** A natural lake or pool of water; a bay; especially a pool before a temple.

अखाद्य *a.* [न. त.] Not edible.

अखिद्र *a.* Ved. [खिद्–रक् न. त.] Unwearied; यातेमाखिद्रयामभिः Rv. 1. 38. 11 unwearied in their course.

अखिन्न *a.* [न. त.] 1 Not fatigued or wearied. –2 Not involving fatigue. मखेष्वखिन्नोऽनुमतः Ki. 1. 22.

अखिल *a.* [नास्ति खिलं अवशिष्टं यस्य Tv.] 1 Whole, entire, complete; oft. with सर्व. एतद्धि मत्तोऽधिजगे सर्वमेषोऽखिलं मुनिः Ms. 1. 59; °लेन entirely. –2 Not uncultivated or fallow, ploughed (land); °आत्मन् the universal spirit.

अखिलिका (वनस्पतिवि.) Momordaica Charantia (Mar. कारली.)

अखेटिकः [न. खेटत्यस्मात्; खिद् भये षिकन् Tv.] 1 A tree in general. –2 (आखेटिक) A dog trained to the chase.

अखेदिन् *a.* Not wearisome, not fatigued, °त्वम् continuous flow of speech regarded as one of the वाग्गुण s of the Jainas.

अख्खल *ind.* An exclamation of joy; °लीकृ to utter this exclamation. अख्खलीकृत्या पितरं न पुत्रो अन्यो अन्यमुपवदन्तमेति । Rv. 7. 103. 3.

अख्यातिः *f.* Infamy, ill-repute; °कर *a.* disgraceful, disreputable.

अग् 1 P. (अगति, आगीत्, अगिष्यति, अगितुम्) 1 To wind, curl, move tortuously, or in a zig-zag way. –2 To go (अङ्गति, आङ्गीत् &c.).

अग *a.* [न गच्छतीति; गम्–ड. न. त.] 1 Unable to walk, not going, not in a position to go; अगो वृषलः शीतेन P. VI. 3. 77 Sk. अगजगदोकसामखिलशक्त्यवबोधक ते Bhāg. 10. 87. 14. –2 Unapproachable. **–गः** 1 A tree; सदानतो येन विषाणिनाऽगः Śi. 4. 63. –2 A mountain; ध्वनिरगविवरेषु नूपुराणाम् Ki. 10. 4. also a stone; प्रत्यापगं प्रत्यगम् Mahānāṭaka. –3 A snake. –4 The sun (न गच्छति वक्रगत्या पश्चिमम्, तस्य हि वक्रगत्यभावो ज्योतिषप्रसिद्धः; or, 'not going' the earth by its diurnal rotation causing day and night). –5 A water-jar, as in अगस्त्य (कुम्भसम्भव). –6 The